

MAKTABGACHA VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

A.AVLONIY NOMIDAGI
ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI

JIZZAX VILOYATI
PEDAGOGIKA MARKAZI

**“INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA FAN, TA'LIM VA ISHLAB
CHIQRISH INTEGRATSIYASINI TA'MINLASH:
MUAMMO VA YECHIMLAR”**

**XALQARO ILMIY-AMALIY ONLAYN KONFERENSIYASI
(2024-YIL, 15-IYUN)**

MATERIALLARI

**“ENSURING THE INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND
PRODUCTION BASED ON INNOVATIVE TECHNOLOGIES:
PROBLEMS AND SOLUTIONS”**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL
ONLINE CONFERENCE
(JUNE 15, 2024 Y)**

MATERIALS

Adabiyotlar.

- Inayatov.U.L; Muslimov N.A; va boshqa, Pedagogika: 1000ta savolga 1000ta javob. 2012. Toshkent, "Ilm-Ziyo" nashriyoti.
- Ishmuxammedov R.J; Yo'ldashev M. Ta'lim va tarbiyada innavatsion pedagogic texnologiyalar.- T: "Nihol" nashriyoti, 2013. 2016-279 b.
- Mirzaaxmedov M.A; Xaydarov B.K; Ismoilov Sh; Azizov A; Matematika, 10-sinf, Darslik-T: MChJ "Elkstremum Press", 2017 y.
- O'razova M.B; Eshpulatov SH.N; Bo'lajak o'qituvchining loyihalash faoliyati.// Metodik qo'llanma".-T:TDPU. Rizografi, 2014 yil.

TA'LIM SAMARADAORLIGINI OSHIRISHDA INTEGRATIV VA DIFFERENSIAL YONDASHUVNING AHAMIYATI

Ergasheva Nigora Erkinovna

Jizzax VPYMO 'MM Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'li metodikalari kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya Ushbu maqolada ta'lim samardorligi, uning o'rni va ahamiyati, ta'lim samaradorligini oshirishda integratsion va differensial yondashuv, ushbu yondashuvlarning mazmun-mohiyati, maqsad va vazifalari hamda natijalari haqida so'z boradi. Integratsion va differensial ta'limning asosiy yo'nalishlari haqidagi ma'lumotlar maqola mazmunining oshishiga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: integratsiya, differensiya, ta'lim, tarbiya, maqsad, asosiy yo'nalishlar.

Аннотация В данной статье рассматривается эффективность обучения, ее место и значение, интеграционный и дифференциальный подходы к повышению эффективности обучения, содержание, цели и задачи и результаты этих подходов. Повышению содержания статьи служит информация об основных направлениях интегративного и дифференциального обучения.

Ключевые слова: интеграция, дифференциация, образование, воспитание, цель, основные направления.

Annotation This article examines the effectiveness of learning, its place and significance, integration and differential approaches to improving learning effectiveness, the content, goals and objectives and the results of these approaches. Information about the main directions of integrative and differential learning serves to enhance the content of the article.

Keywords: integration, differentiation, education, upbringing, purpose, main directions.

Bugungi kunda insoniyat jamiyati, shuningdek, Yangi O'zbekiston qurishdek asosiy maqsadga erishish ijtimoiy-iqtisodiy, g'oyaviy-siyosiy, ta'limiy-tarbiyaviy muammolarning yechimini topish tabiiy, ijtimoiy, texnik fanlarni o'zaro aloqadorligi va o'zaro munosabatlariga bog'liq. Chunki, ularning barchasi mohiyati, mazmuni, tabiati, shakli va ko'lamiga ko'ra tizimlilik xarakteriga ega bo'lib, ularga aynan mos

yondashuv yordamida tadqiq etilib, yechimi topiladi. Bu o'z navbatida ta'lim-tarbiya ishida ham tizimli yondashuvdan foydalanishni ko'zda tutadi.

Differensial ta'limning asosiy yo'nalishi iqtidorli, qobiliyatli bolalar va o'smirlarni o'qitishdir. Hozirgi kunda jahon pedagogikasida bu masalaga qiziqish yanada kuchaygan. Masalan, yuqori qobiliyatlar bo'yicha Yevropa assotsiatsiyasi mavjud bo'lib, uning maqsadi-iqtidorlilar ta'limini tadqiq qilish va rag'batlantirishdir. Shuningdek, bolalar iqtidorini aniqlash mezonlari, qobiliyatli o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari o'rganiladi. Iqtidorli bolalarni o'qitish bo'yicha Yevropa qo'mitasi olimlari "iqtidorli bola" tushunchasiga intellektual va badiiy sohada eng yuqori natijalarga erishishi qobiliyatini yoki ajoyib psixomotor va ijtimoiy qobiliyatni kiritadilar.

Rivojlangan mamlakatlarda ommaviy o'rta maktablarning yaratilishi ta'lim-tarbiya differensiyasi muammosini yanada keskinlashtirdi. Bunday holat umumiy ta'lim diversifikatsiyasining sifat darajasi boshqacha tizim zaruratini keltirib chiqardi. O'quvchilarning iqtidori, qiziqishi, o'zlashtirishiga ko'ra differensial tayyorgarlikni kuchaytirish va murakkablashtirish - zamonaviy maktabning global yo'nalishiga aylandi. Differensiyaning asosiy shakllari - o'quv muassasalarini turli tiplarga bo'lish, bir maktab ichida potok va profillarga, variativ sinf, guruhlarga ajratish nazarda tutiladi. Differensial ta'lim muammosi bir xil hal bo'lmaydi va qarama-qarshiliklarga ega. Ijtimoiy tomondan differensiya ijtimoiy tanlov usuliga aylanadi. Odatda tabaqalanish (differensiya) boshlang'ich maktabni bitirgandan keyin boshlanishi zarur. U turli tipdagi ta'lim muassasalarida amalga oshiriladi. Integratsiyaning asosini esa ilmiylik nuqtai nazaridan olib qaraganda olamning yaxlitligi va uni tashkil etuvchi qism (element)larning o'zaro aloqadorligi, munosabatlari tashkil etadi. Taniqli rus psixolog olimi G.S. Kostyukning fikricha: «Tabaqalanish differensiatsiya - ruhiy jarayonlar va holat (xususiyat)larni ko'payishiga olib kelsa, integratsiya -tartibga keltirish, subordinatsiya va uning natijalarini ma'lum ketma-ketlikda joylashtirishga olib keladi. Integratsiyalash yo'li bilan esa yangi psixologik jarayon, yangi faoliyat tuzilmasi hosil bo'ladi. Bu yangi tuzilma ilgari alohida-alohida bo'lgan elementlardan sintezlash yo'li bilan hosil qilinadi».

Genetik jihatdan integratsiya - uzviylik, predmetlararo aloqadorlik, o'zaro aloqadorlik va nihoyat o'zaro bir-birini to'ldiruvchi, kengaytiruvchi hamda chuqurlashtiruvchi o'quv predmetlari mazmunini eng kamida ta'lim standartlari darajasida sintezlab, mantiqan tugallangan mazmun shakli va oliy darajasidir. Chunki fanlararo aloqadorlikning har qaysi quyi darajasi, o'rganilayotgan o'quv fanlari doirasida ma'lum didaktik birliklar orasida o'rnatilib, ularni o'rganish mazmunini va muddatlarini muvofiqlashtirishni ko'zda tutadi, bundan farqli o'larok integrativ aloqadorlik asosida tashkil etilgan o'quv predmeti yoki integratsiyalab o'rganilayotgan fan, hodisa yoki jarayonlarni yaxlit tizim shaklida har tomonlama aloqadorlik va munosabatlar nuqtai nazaridan talqin etishni talab etadi. Bu o'z navbatida hozirgi va istiqbol talablariga javob beradigan. mustaqil fikr yurituvchi va ijodiy faoliyat ko'rsatuvchi. malakali mutaxassis shaxsini shakllantirishga imkon beradi. Chunki u ta'lim oluvchilardan faqatgina tahlil qilish va sintezlash

operatsiyalarini talab qilish bilan chegaralanib qolmasdan, balki mavhumlashtirish, algoritmlashtirish, turkumlash, shartli belgilar yordamida ifodalash, modellashtirish kabi yuksak darajali tafakkurlash operatsiyalarini talab etadi. Bu operatsiyalar o'rganilayotgan obyektning barcha muhim jihati va xususiyatlarini ajratib olib (tabaqalashtirib), mohiyati va mazmunini anglab yetish va ularni umumlashtirish orqali amalga oshiriladi. Demak, integratsiya har doim ham uning ikkinchi tomoni bo'lgan tabaqalashtirish (differentsiatsiya)ga tayangan holda rivojlanib boradi yoki aksincha.

Integratsiya masalasini pedagog olimlar va amaliyotchilar quyidagi yo'nalishlarda tadqiq etishni tavsiya etadilar:

a) o'quv fanlar turkumi doirasidagi mazmunni integratsiyalab o'rganish;

b) turli o'quv fanlaridan tahsil beruvchi shaxslarning faoliyatlarini integratsiyalash;

d) ta'lim-tarbiya ishini tashkil etish shakllarini integratsiyalash va shu kabilar.

Bu yo'nalishlarning har birining aniq o'z maqsadi bo'lib, uni amalga oshirish uchun mos shakl, metod, vosita va shart-sharoitlarni talab etadi. Amaliyotda ulardan uyg'un holda foydalanilgandagina ko'zlangan maqsadga erishish mumkinligini ham shu o'rinda eslatib o'tish lozim.

Pedagogika fanida XX asrning 80-yillaridan boshlab integratsiya, «o'zaro aloqadorlik», «o'zaro ta'sir», «sintez» kabi tushunchalar qo'llanilgan ilmiy ishlar paydo bo'lib, ta'lim-tarbiya ishida integratsiya muammosining dolzarbligi sezila boshlangan. Hozirgi paytga kelib ta'lim-tarbiya ishiga integrativ yondashuv g'oyasi xususiy fanlar doirasida chegaralanib qolmasdan, umumpedagogik ahamiyatga ega masalaga aylandi. Integratsiya (lot. Integration-tiklash, to'ldirish, birlashtirish, Integer-yaxlit) sintezlab bir butun qilib birlashtirmoq, mantiqiy yaxlit holga keltirmoq ma'nosida tushuniladi. Ta'lim mazmunini integratsiyalash deganda o'zaro uzviy aloqador, bir-birini taqozo etadigan, kengaytiradigan, chuqurlashtiradigan o'quv predmetlari mazmunini sintezlash, ya'ni mantiqiy birlashtirib bir butun (yaxlit) holga keltirishni tushunamiz. Integratsiya (mujassamlashtirish) va differentsiatsiya (tabaqalashtirish) bir-biridan ajralgan holda mavjud bo'lmaydi, biri ikkinchisidan kelib ham chiqmaydi, balki ular har doim bir vaqtning o'zida o'rganilayotgan obyektning ikki tomoni sifatida namoyon bo'ladi. Ilmiy bilishda ulardan biri vaqtinchalik ma'lum ustunlikka ega bo'lishi ham mumkin.

Integratsiyalashtirish jarayonlari hozirgi zamon ilmiy bilimlarining o'zaro ta'siridan farqli o'laroq quyidagi yo'nalishlarda kechishi mumkin:

- alohida olingan fan doirasida ichki ilmiy rivojlanish sifatida;

- fanlararo o'zaro aloqadorlik doirasida, ya'ni bir yoki bir necha sohalar doirasida; - maxsus yaxlit ilmiy bilimlar doirasida kabilar.

Yuqorida ko'rsatib o'tilgan yo'nalishlar uyg'unligini integrativ yondashuv sifatida tasavvur etish mumkin. Ikki va undan ortiq nisbatan mustaqil qismlarda kechayotgan jarayonlarni birlashtirish - integratsiyalashtirishning natijasi bo'lishi mumkin. Yaxlit tizimni tuzishda integratsiyalanuvchi aloqadorlik muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularni ichki ilmiy aloqadorlik ham deb ataladi. Tizimlashtirishdan ko'zlangan asosiy maqsad ichki ilmiy aloqadorlikni tartibga keltirish yo'li bilan yaxlitlikni yuzaga

keltirishdan iboratdir. Bu jarayonda hosil bo'ladigan yaxlitlik yangi sifat ko'rsatgichlariga ega bo'ladi. Integratsiyalashtirishning mohiyati, nazariy sintez vositasi sifatida yangi darajadagi bilish natijalariga erishishdir.

Mutaxassislikka oid fanlarni integratsiyalab o'rganish quyidagi masalalarni hal etishga qaratilgan:

- mutaxassislikka oid fanlarni integratsiyalab o'rganishning mohiyati, mazmuni va uni amalga oshirish shart-sharoitlari va vositalarini o'rganish;
- turli fanlar mazmunini integratsiyalashtirishning ilmiy-nazariy va pedagogik-uslubiy asoslari bilan tanishish;
- tahsil oluvchilarning o'quv-bilish faolligi, mustaqilligi va bilimlar darajasini integrativ oshirishda bilimlarning dolzarbligini isbotlash;
- ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy, ruhiy-pedagogik, texnik-texnologik bilimlarni sintezlash talablari, imkoniyatlarini aniqlash. Ko'p hollarda ta'lim-tarbiya ishida integrativ, tizimli va majmuaviy yondoshuvlar sinonim sifatida talqin etiladi. Bu tushunchalarning umumiy tomonlarini o'rganilayotgan ob'ektlarning turli qirra, tomon va xususiyatlari tashkil etadi. Lekin ular bir-biridan mohiyatiga ko'ra ham farqlanadi. Ta'lim-tarbiya jarayonida integrativ yondoshuvni amalga oshirish tizim yoki mavjud shakldagi yaxlit obyektning ichki va tashqi aloqalari, uni tashkil etish va boshqarish qonuniyatlarini bilgan holda olib borilishi mumkin. Kichik mutaxassislarni tayyorlashda integrativ yondoshuv mutaxassislikka oid bilim, ish-harakat usullari va shaxsiy sifat hamda fazilatlarini yaxlitligini ta'minlash uchun qo'llaniladi.

Xulosa qilib aytganda, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan yangi variativ o'quv rejalar va dasturlariga o'tish davrida integrativ va differensial yondashuv mazmunan tutash, aloqador, mantiqiy bir-birini taqozo etuvchi va bir-biriga singib chuqurlashtiruvchi o'quv fanlarini integratsiyalash uchun qo'llanilib, yaxlit mantiqiy mukammal bilim, ish-harakat usullari va shaxsiy sifatlarni tarkib toptirish va shakllanish masalalarida muhim ahamiyat kasb etadi.

foydalanilgan adbiyotlar ro'yxati:

1. Tolipov O'.K., Sharipov Sh.S. O'quvchi shaxsi ijodkorlik faoliyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari. - T., Fan, 2019 y.
2. Yo'ldashev J. G., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish. - T: Fan va texnologiya, 2018 y.
3. www.referat.uz